

LUND UNIVERSITY

Patroni svanesång

Avvecklingen av den lukrativa patronatsrätten i Skåne och Halland

Hansen, Kenth

Published in:
Ut ur labyrinten

2025

Document Version:
Förlagets slutgiltiga version

[Link to publication](#)

Citation for published version (APA):

Hansen, K. (2025). Patroni svanesång: Avvecklingen av den lukrativa patronatsrätten i Skåne och Halland. I M. Roslund, I. Gustin, K. Hansen, M. Hansson, & M. Karlsson (Red.), *Ut ur labyrinten: En vänbok till Jes Wienberg* (s. 97-102). (Lund Studies in Historical Archaeology; Vol. 22). Department of Archaeology and Ancient History, Lund University.

Total number of authors:
1

Creative Commons License:
CC BY-NC-ND

General rights

Unless other specific re-use rights are stated the following general rights apply:

Copyright and moral rights for the publications made accessible in the public portal are retained by the authors and/or other copyright owners and it is a condition of accessing publications that users recognise and abide by the legal requirements associated with these rights.

- Users may download and print one copy of any publication from the public portal for the purpose of private study or research.
- You may not further distribute the material or use it for any profit-making activity or commercial gain
- You may freely distribute the URL identifying the publication in the public portal

Read more about Creative commons licenses: <https://creativecommons.org/licenses/>

Take down policy

If you believe that this document breaches copyright please contact us providing details, and we will remove access to the work immediately and investigate your claim.

LUND UNIVERSITY

PO Box 117
221 00 Lund
+46 46-222 00 00

Ut ur labyrinten

En vänbok till Jes Wienberg

Redaktörer:

Mats Roslund

Ingrid Gustin

Kenth Hansen

Martin Hansson

Mattias Karlsson

Boken har tryckts med stöd från:
Berit Wallenbergs Stiftelse
Ebbe Kocks Stiftelse
Åke Wibergs Stiftelse

Ut ur labyrinten
En vänbok till Jes Wienberg

Redaktörer:
Mats Roslund, Ingrid Gustin, Kenth Hansen, Martin Hansson & Mattias Karlsson

Intuitionen för arkeologi och antikens historia, Lunds universitet
Lund Studies in Historical Archaeology 22

ISSN1653-1183
ISBN 978-91-89874-73-2 (tryck)
ISBN 978-91-89874-74-9 (pdf)

Copyright:
Intuitionen för arkeologi och antikens historia, Lunds universitet

Licensierad under CC BY-NC-ND

Omslagsbild:
Mariusz Hermanowicz, Robert Malnoury 1979, Chartres Cathedral, the Labyrinth.
Région Centre – Val de Loire. Genom Google Arts & Culture

Grafisk form:
Anders Gutehall, Visuellt Arkeologi

Tryck:
Exakta Print AB, Malmö 2025

Distribution:
www.ht.lu.se/skriftserier/forsaljning

Patroni svanesång

Avvecklingen av den lukrativa patronatsrätten i Skåne och Halland

KENTH HANSEN

Patrons' swan song

The abolition of the lucrative patronage right in Skåne and Halland

In Skåne and Halland, the right of patronage was more extensive than in the rest of Sweden and a part of the aristocratic-feudal position and identity. During the 19th century, its character changed and became more multifaceted. At the beginning of the 1920s it was abrogated and thus one final

remnant of a feudal society disappeared. In a few concrete examples – Löddeköpinge, Borgeby, Genarp and briefly Örtofta – the character and settlement of these patronal parishes are described.

Inledning

Under medeltidens begynnelse byggdes många kyrkor i Norden, särskilt i det danska området, av enskilda stormän. Grundarna av dessa privatkyrkor ansåg sig ha full ägande- och bestämmanderätt över allt som rörde kyrkan. Det var inte acceptabelt för kyrkans ledare, som helt ville frigöra kyrkan från världsligt inflytande och åstadkomma *libertas ecclesiae* – kyrkans frihet. En kompromiss uppnåddes genom att de privata grundarna gav upp sin äganderätt, men bibehöll inflytande genom patronatsrätt – *jus patronatus* (Thulin 1901a: 1: 1f; Inger 1988: 91ff; Nilsson 2001: 99ff).

Patronatsrätten innebar i grunden en rätt att utse präst till kyrkan, vilken sedan biskopen skulle installera. Patronatsrätten innebar också att patronus skulle skydda kyrkan och dess egendom. Det kunde omfatta att svara för dess drift och underhåll mot uppbärande av kyrkliga inkomster, främst delar av tiondet (Bäckström 1914: 9; Bendz 1921: 92; Inger 1988: 93).

Patronatsrättigheterna utvecklades olika i Danmark och Sverige. I Danmark överfördes vid reformationen biskoparnas privilegier till kronan, men patroni rättigheter och skyldigheter i patronella socknar kvarstod oförändrade. Innehållet i patronatsrätterna var av skiftande karaktär, både avseende inkomster och rättigheter men också avseende skyldigheter. Dessa ekonomiska rättigheter, benämnda lukrativa då de ansågs vara förmånliga främst på ekonomiska grunder, fanns inte i Sverige. Där var patronatsrätten bara sammankopplad med kallelserätten, det vill säga rätten att källa ny präst till socknen, medan Gustav Vasa i samband med reformationen tog kontrollen över kyrkorna samt lade beslag på en stor del

av kyrkornas tillgångar och inkomster. Under tiden från reformationen fram till Skånelandskapens övergång till Sverige inrättades många nya patronatsrätter i Danmark. Under större delen av 1500-talet förlänades dessa av kronan men senare såldes de av statsfinansiella skäl mot betalning i form av jord eller pengar (Thulin 1901a: 1: 40ff; Bendz 1921: 93; Inger 1988: 94f).

Vid fredsavtalen 1658–1660, samt genom Malmö recess 1662, fick de skånska landskapens innevånare behålla sina gamla rättigheter och privilegier. De lukrativa patronatsrättigheter som adeln i dessa landskap hade åtnjutit i Danmark fick de ha kvar vilket innebar att patronatsrätten där kom att få en annan karaktär än i Sverige i övrigt (Thulin 1901a: 1: 127).

Genom 1686 års kyrkolag och sedermera 1723 års adelsprivilegier reglerades och definierades patronatsrätten. Enligt lagen tillkom patronatsrätt dem som själva eller genom sina förfäder skänkt jord till kyrkans grundande, byggt eller utvidgat kyrkan eller donerat jord till prästgård. Patronatsrätten innebar rätt att utse och kalla ny präst samt att presentera denne för biskopen. Vidare gavs patronus rätt till särskild heder i församlingen, bland annat särskild bänkplats i kyrkan. Men i Skånelandskapen fortsatte därutöver de mer omfattande lukrativa inslagen att gälla utan stöd i kyrkolagen (Thulin 1901a: 1: 131; Bäckström 1914: 10ff; Bendz 1921: 92; Inger 1988: 98f).

Under 1700-talet inrättades ett flertal nya patronella socknar i Skåne och Halland under lukrativa betingelser (Thulin 1901a: avd. 2). Synen på patronatsrätten förändrades också från att först betraktats som personlig och knuten till en viss släkt, till senare komma att ses som knuten till viss egendom, normalt ett säteri. År 1810 upphävdes förbudet för icke-adliga att förvärva frälsejord

och därmed möjliggjordes för ofrälse att indirekt förvärva patronatsrätt. Även juridiska personer, såsom bolag, eller personer av andra trosbekännelser än den svensk-lutherska kunde därmed tillskansa sig patronatsrätt (Bäckström 1914: 15; Inger 1988: 100f).

Avvecklingsprocessen

I slutet av 1820-talet började inskränkningar i patronatsrätterna att diskuteras i riksdagen. Man uppmärksammade de svårigheter som fanns att göra ingrepp i privata äganderättsförhållanden samt att statliga medel inte kunde användas för att lösa de värden, normalt tillhörande en fast egendom, det var frågan om. I stället förordades frivilliga uppgörelser mellan patroni och församlingarna. I ett kungligt cirkulär 1855 uppmanades församlingarna därför att själva ta initiativ till förhandlingar med patroni och sedan underställa Kungl. Maj:t ett förslag till överenskommelse för prövning (Thulin 1901a: 1: 233ff; 1901b: 1: 175f).

År 1892 framfördes åter riksdagsmotioner om patronatsrätternas avveckling, nu med motivet att dessa var föräldrade institutioner som inverkade skadligt på församlingslivet samt att rättvisa och billighet (rättfärdigt och skäligt) krävde en avveckling. Riksdagen fann dessa motiv giltiga och ansåg ett avskaffande eftersträvarvärt, men såg fortfarande ingen möjlighet lagstiftningsvägen. Kungl. Maj:t beslutade att församlingarna vid prost- och biskopsvisitationerna skulle tillfrågas om de önskade ett avskaffande och om så var fallet skulle visitator upplysa om tillvägagångssätt enligt 1855 års cirkulär. Visitator skulle också befrämja att sådana överenskommelser träffades (Thulin 1901a: 1: 238ff, 1901b: 1: 180).

Kring sekelskiftet intensifierades ansträngningarna för att åstadkomma en avveckling. Den rättsliga synen ändrades; man menade att kallelserätten var offentligrättslig, och därmed kunde återtass, medan de privaträttsliga ekonomiska förmånerna måste avvecklas mot ersättning (Bendz 1921: 94f; Inger 1988: 102). Två utredningar tillsattes: Gabriel Thulin (1901) genomförde en utredning om patronatsrätterna i de forna danska landskapen och Arvid Bäckström (1914) gjorde en motsvarande för övriga Sverige.

Under den slutliga behandlingen framkom ett antal argument för och emot ett avskaffande. De som ville behålla patronatsrätten menade att patroni oftast vårdat kyrkan väl och bemödat sig om att skaffa goda kyrkoherdar. Det informella sättet att tillsätta kyrkoherde utan att behöva följa ett mer strikt tillsättningsreglemente gav unga och duktiga präster en större möjlighet att tidigare erhålla ett pastorat. Skälen för ett avskaffande var främst att man uppfattade patronatsrätten som otidsenlig och att den speglade ett ståndssamhälle som var under avveckling. Att patronatsrätten kunde köpas och säljas och därmed innehas av vem som helst uppfattades som stötande (Inger 1988: 101).

Utredningarna ledde så småningom fram till att en avvecklingslag (1921: 282) antogs. Avvecklingslagen inne-

bar att kallelserätten överfördes på församlingarna och Kungl. Maj:t, kyrko- och kronotonden avskaffades och övriga kyrkoinkomster övergick till församlingen. Patroni skyldigheter överfördes enligt de regler som gällde för icke-patronella församlingar. En förlikningsnämnd (Patronatsrättsnämnden med Gabriel Thulin som ordförande) tillsattes för att hantera uppkommande anspråk, främst av ekonomisk natur. Bedömningen av ersättningskraven skulle göras enligt allmänna rättsgrundsatser. Inga specifika regler kunde sättas upp pga den lukrativa patronatsrättens mångskiftande karaktär, utan nämndens uppdrag var att i första hand få till stånd överenskommelser mellan parterna. Om inte parterna kunde enas skulle nämnden avge utlåtande som, om det inte överklagades, gällde som lagakraftvunnen dom (*Lag* [1921: 282] § 5, *Kungl. Maj:ts kungörelse* [1921: 496]).

Thulin hade i sin utredning gjort en grundlig genomgång av samtliga församlingar i de forna danska landskapen. Han kunde konstatera att det vid sekelskiftet i Skåne och Halland fanns 69 patronella församlingar; 34 hade rötterna i den danska tiden och 35 hade tillkommit efter övergången till Sverige. De enskilda förhållandena skiftade mycket mellan församlingarna. Hur avvecklingsprocessen gick till i praktiken varierade också kraftigt från fall till fall. Några exempel kan visa på de mångskiftande förhållandena.

Borgeby / Löddeköpinge

I Borgeby pastorat, med Borgeby som moderförsamling och Löddeköpinge som annexförsamling, var kallelserätten alternativ mellan ägarna till Borgeby säteri och Löddeborgs frälsehemman. Borgeby säteri hade anor från tidig medeltid. Ursprungligen tillhörde det biskopssätet i Lund, men kom i kronans ägo i samband med reformationen. År 1563 förlänades Borgeby till Hans Spegel som ärftlig egendom och vandrade sedan från den ena adelsfamiljen till den andra. År 1886 gjordes ett av de mer spektakulära fastighetsköpen i Skåne när Borgeby förvärvades av bonden Lars Persson från Hagestad. Efter hans hustrus död övergick säteriet 1888 till dottern Hanna Larsson (sedermera gift med konstnären Ernst Norlind), som kom att fungera som patrona för Borgeby kyrka i över trettio år. I patronatsrätten ingick kyrkotondet medan kronotondet hade inlösts av staten 1887 (Thulin 1901a: 2: 18ff).

I början av 1800-talet hade de frälsehemman som låg i Löddeköpinge socken avyttrats inklusive *jus patronatus* till Löddeköpinge kyrka, som kom att tillhöra egendomen Löddeborg. Egendomen köptes 1870 av den lundensiske färgaren Carl Otto Borg och efter hans död 1896 sålde hans dödsbo vidare Löddeborg – med patronatsrätt – 1903 till Direktionen för uppfostringsanstalterna i Råby (i fortsättningen benämnd Råby). Både kyrko- och kronotonde ingick i patronatsrätten (NJA 1912: 172).

Vid prostvisitationen 1893 befanns Löddeköpinge kyrka (fig. 1) vara i gott skick och pastoratets församlingar önskade inte någon avveckling av patronatsrätten. Med de båda sista innehavarna till Löddeborg (dödsboet och

Fig. 1. Löddeköpinge kyrka. Foto: Irene Hansen 2024.

Råby) började dock relationen mellan dessa och församlingen att försämrats avsevärt; vid nästa prostvisitation 1898 uttalade sig församlingarna för ett avvecklande. Vid 1905 års biskopsvisitation hamnade visitatorn, biskop Gottfrid Billing, i en genant position. Han påtalade att kyrkan var i behov av renovering samtidigt som han, såsom ledamot av Direktionen för Råby, hade underhållsansvaret i egen-skap av patronus.

Under åren 1905–1907 lämnade Råby olika erbjudanden om överlåtelse av patronatsrätten till församlingen och förhandlingar bedrevs utan att någon överenskom-melse kunde träffas. Det hela mynnade ut i att Råby vägrade att befatta sig med patronatsrätten, både dess rättigheter och skyldigheter, medan församlingen startade en rättsprocess för att få prövat vem som var rätt inne-havare av patronatsrätten och därmed underhållsskyldig för kyrkan. År 1912 kom Högsta domstolen med sitt utslag, som gav Råby rätt i alla avseenden. Råby förnyade därefter sitt senaste erbjudande (rätten till de kyrkliga inkomsterna från 1904 överfördes på församlingen som också erhöll halva behållningen i patronatskassan vid denna tid) vilket församlingen accepterade. När avtalet sedan slutligt skulle godkännas av Kung. Maj:t satte sig Justitiekanslern på tvären. Han menade att avtalet avsåg en överlåtelse av patronatsrätten, men rätteligen borde ha

varit ett upphörande. Efter att ytterligare fyra år ägnades åt denna teknikalitet upphörde patronatsrätten slutligt i Löddeköpinge 1917 (LD F IIga: 28, F IIgb: 9; LK K IIa: 1–2, K IIIa: 2–3; NJA 1912: 172).

Händelseutvecklingen i Borgeby socken var delvis parallell med skeendet i Löddeköpinge och de båda församlingarna avgav gemensamma svar på frågan om patronatsrättens avskaffande vid visitationerna. I egenskap av kvinna och utan adlig position utövade aldrig Hanna Larsson någon aktiv och myndig patronaroll. I källmateri-alet framskymtar hon bara bakom skrivelser och ställ-ningstaganden, aldrig i direkt relation till församlingen vid visitationer, förhandlingar eller vid kyrkostämmor. I stället fick den av henne kallade kyrkoherden, en jämn-årig präst från hennes födelsesocken, agera mellanhand. Dock syns hon ha skött sina skyldigheter som patrona utan anmärkning.

År 1904 riktade Hanna Larsson ett erbjudande till församlingen att överta kyrkan (fig. 2) med tillhörande rättigheter och skyldigheter. Församlingen avlog dock erbjudandet, då inte patrona ville lämna över patronats-kassan, som uppgick till drygt 2 000 kronor vid tillfället. Inga ytterligare förhandlingsinitiativ togs av parterna under den kommande tioårsperioden. Troligen avvaktade man händelseutvecklingen i annexförsamlingen, för när

Fig. 2. Borgeby kyrka. Foto: Irene Hansen 2024.

uppgörelsen där blev klar anhöll församlingen i Borgeby om en motsvarande avveckling. För att uppnå detta avstod församlingen från sitt tidigare krav på patronatskassan, det vill säga man var villig att genomföra kyrkoövertagandet på de villkor som patrona 1904 själv hade erbjudit. Nu var emellertid inte Hanna Larsson längre villig att avstå patronatsrätten. Trots flerfaldiga försök från församlingens sida att få patrona förhandlingsvillig kom patronatsförhållandet att bestå ända tills det upphörde enligt lag årsskiftet 1921/1922. De slutliga förhandlingarna kom att röra behållningen i patronatskassan, som nu vuxit till nästan 8 000 kronor. I kompromissens tecken enades parterna om att ta hälften var (BK K II: 1–2, K III: 1; LD F IIa: 186, F IIga: 28, F IIgb: 9).

Genarp

En helt annan situation möter oss i Genarp, både beträffande patroni position och framtoning och vad avser avvecklingsförloppet. Genarp var den dominerande socknen i ett pastorat där Lyngby var moderförsamling. Patronatsrätten tillkom sedan urminnes tider säteriet Häckeberga, men förstärktes när egendomens ägare Hack Holgersen Ulfstand i slutet av 1500-talet lät uppföra en ny och ståtlig kyrka (fig. 3). Såväl kyrko- som kronotonde ingick i patronatsrätten. På 1770-talet försökte patronus även få patronatsrätt till de båda andra kyrkorna i pastoratet, kanske för att nedlägga och inkorporera dessa samtidigt som han inhöstade dessas tiondemedel, ett försök som dock inte lyckades (Thulin 1901a: 2: 31ff).

Patronus under större delen av slutfasen av patronatsrättsepoken var friherre Carl Gustaf Wrangel von Brehmer. Han var utbildad jurist, men ägnade sig framförallt åt förvaltningen av godset Häckeberga. Wrangel

var utsedd ledamot av kyrkorådet, men deltog i princip aldrig på dess möten. Han ansåg sig inneha äganderätten till kyrkan, och därmed ha full beslutanderätt i alla frågor som rörde kyrkobyggnaden, en syn som enligt protokoll och andra handlingar i stort tycks ha delats av församling

Fig. 3. Genarps kyrka. Foto: Irene Hansen 2024.

Fig. 4. Genarps kyrka. Herrskapsläktaren. Foto: Irene Hansen 2024.

och kyrkoherde. Hans auktoritativa och feodala roll i socknen blev tydlig under en långvarig dispyt om organiserandet av uppvärmning i kyrkan. Det hela började 1903 då församlingen beslöt att, på egen bekostnad, förse kyrkan med ett värmesystem och bad patronus om lov att få göra detta. Wrangel ställde sig i princip positiv till förslaget, men förbehöll sig rätten att ha synpunkter på utformningen. Efter att ha granskat flera förslag beslöt han dock att tills vidare inte tillåta någon värmeinstallation. Positionerna låstes helt när församlingen ställde mer konkreta krav på en lösning parallellt med att man inte omvalde honom som kyrkorådsledamot. Först när en ny kyrkoherde tillträdde i församlingen 1908 – utvald och kallad av patronus – som sörjde för att församlingen kom att hålla en mer underdånig ton i kommunikationen, löstes frågan. År 1911 ombesörjde patronus, ”på egen bekostnad”, att ett värmesystem installerades i kyrkan. I verkligheten finansierades investeringen av patronatskassan, det vill säga via böndernas tiondeinbetalningar (GK K IIa: 1, K III: 1; LD A I: 184, F IIgb: 9).

När det var dags för avveckling av patronatsrätten hade en ny patronus trätt till, Carl Gustafs bror Herman Wrangel von Brehmer. Ursprungligen krävde han att få behålla äganderätten till kyrkan, alternativt att den exproprierades mot ersättning för 1500-talets byggnadskostnad

uppräknat med ränta (ett belopp som patronus uppskattade till många miljarder), samt ersättning för underskott sedan 1870 i patronatskassan med 35 048 kronor. Staten (som var motpart i ägarskapsfrågan) och församlingen avvisade dessa krav. Därmed blev oenigheten föremål för medling av Patronatsrättsnämnden. Via skriftliga förhandlingar och möten (bland annat utnyttjade Patronatsrättsnämnden under några år sommarmånaderna till att bo på fashionabla Falsterbohus och resa runt och hålla medlingsmöten på de skånska godsen) lyckades man få Wrangel att avstå från ägarkravet, men han förbehöll sig full bestämmanderätt över alla framtida åtgärder i kyrkan. Detta kunde inte församlingen acceptera och när Patronatsrättsnämnden märkte att de inte kunde uppnå en förlikning arbetade den i stället fram ett utlåtande för att reglera förhållandet mellan parterna. Utlåtandet följde i stort Genarps församlings ståndpunkt i ärendet. Församlingen erhöll full äganderätt till kyrkan, men ägaren av Häckeberga gavs fri och ensam dispositionsrätt till herrskapsläktaren (fig. 4) för all framtid mot att han svarade för dess underhåll. Som ersättning för underskottet i patronatskassan tilldömdes Wrangel det belopp som församlingen erbjudit sig att betala, 6 664 kr. Ingen av parterna överklagade nämndens utlåtande, som därmed vann laga kraft (PRN vol. 1 1923–1924, vol. 7 akt 42).

Fig. 5. Örtofta kyrka. Altartavla, en kopia av Leonardo da Vincis "Nattvarden", utförd av Anders Waldur 1927. Foto: Irene Hansen 2024.

Avslutning (Örtofta)

De lukrativa patronatsrätterna hade under 1800-talet utvecklats i en oegentlig och icke tänkt riktning; från att ha varit ett ståndsprivilegium för adeln till att bli ett handelsobjekt.

Avvecklingen av patronatsrätten innebar för adeln att en av dess sista feodala positioner, såväl rättsligt som ekonomiskt och socialt, upplöstes. Hur ett sådant förlopp kunde utspela sig är Genarp ett tydligt exempel på och Örtofta kan lyftas fram som ytterligare ett exempel.

Patroni i Örtofta hade vårdat kyrkan väl och familjen hade skänkt gåvor och till och med ombesörjt byggandet av en ny kyrka 1862, både med pengar från patronatskassan och med egna medel. Friherre Jacob Bennet, som var kyrkans siste patronus, tog en aktiv och auktoritativ roll såväl i sörjandet för kyrkan som i socknen som helhet. Efter att patronatsrätten hade avvecklats blev han dock snabbt detroniserad från alla poster i kyrkans organ, inklusive sysslan som kyrkvärd, och ersatt i kyrkorådet av en arbetare från det närbelägna sockerbruket. Själva avvecklingen skedde dock i enighet. Man beslöt att de kvarvarande medlen i patronatskassan skulle brukas till gagn för kyrkan vilket patronus yrkat på. I enlighet med hans vilja kom de slutligen att användas till en ny, storlagen altartavla (fig. 5), en imposant materiell slutkläm på den anrika patronatsrätten i Örtofta (ÖK K II: 2, K III: 1).

Referenser

Bendz, G. 1921. Om patronatsrätt och lagen om dess upphävande. *Svensk juristtidning* 1921, 92–97.

BK: *Borgeby kyrkoarkiv*, Lunds landsarkiv:

- Kyrkostämmoprotokoll K II: 1–2.
- Kyrkorådsprotokoll K III: 1.

Bäckström, A. 1914. *Utredning rörande de i vårt land utom Skåne, Halland och Bohuslän förefintliga patronatsrättigheter och därmed jämförliga kalleelserätter*. Stockholm.

GK: *Genarps kyrkoarkiv*, Genarps församlings arkiv:

- Kyrkostämmoprotokoll K IIa: 1.
- Kyrkorådsprotokoll K III: 1.

Inger, G. 1988. Den kyrkliga patronatsrätten i Sverige. I: von Platen, M. (red.) *Klient och patron. Befordringsvägar och ståndscirkulation i det gamla Sverige*. Stockholm, 91–112.

Kungl. Maj:ts kungörelse (1921:496) om närmare bestämmelser om det förlikningsförfarande, som omförmäles i lagen den 3 juni 1921 (N:r 282) om upphävande av patronatsrätt.

Lag (1921:282) om upphävande av patronatsrätt.

LD: *Lunds domkapitels arkiv*, Lunds landsarkiv:

- Protokoll A I.
- Prästvalshandlingar F IIa.
- Biskopsvisitationshandlingar F IIga.
- Prostvisitationshandlingar F IIgb.

LK: *Löddeköpinge kyrkoarkiv*, Löddebbyggdagens församlings arkiv:

- Kyrkostämmoprotokoll K IIa: 1–2.
- Kyrkorådsprotokoll K IIIa: 2–3.

Nilsson, B. 1998. *Sveriges kyrkohistoria. Del 1. Missionstid och tidig medeltid*. Stockholm.

NJA: *Nytt juridiskt arkiv*, avd. 1 1912:172.

PRN: *Patronatsrättsnämndens arkiv*, Riksarkivet.

Thulin, G. 1901a. *Utredning rörande patronatsrättigheterna i Skåne, Halland och Bohuslän*. Stockholm.

- 1901b. *Samling af urkunder rörande patronatsrättigheterna i Skåne, Halland och Bohuslän*. Stockholm.

ÖK: *Örtofta kyrkoarkiv*, Eslövs församlings arkiv:

- Kyrkostämmoprotokoll K II: 2.
- Kyrkorådsprotokoll K III: 1.